

EL FINAL DEL REGNE VISIGOT (710-725)

JORGE SÁNCHEZ DELGADO

Resum

El final del Regne Visigot, és un període obscur, que fins fa poc, es creia que finalitzava al 711. Abans del segle XIX, s'acceptava que el Regne *Visigot* acabava al 711 amb l'arribada dels *musulmans* i derrota de Roderic a Guadalete, i que Àkhila II només era un usurpador que renuncià al poder un cop derrotat Roderic. Però, això, convia a mitjans del segle XIX amb el descobriment de la moneda del rei visigot Àkhila II a Narbona, i d'un manuscrit, el *Laterculus Regum Visigothorum: Parisinus Lat. 4667*, que ampliava la llista dels reis visigots.

A partir d'aquí, els historiadors qüestionaran quan acaba i tornaran a analitzar totes les fonts escrites; les cristianes i les musulmanes, del final del Regne Visigot i la invasió musulmana del segle VIII, més les fonts arqueològiques. En aquest Estat de la Qüestió, veurem les visions dels historiadors que defensen que acaba al 711, i la dels que defensen que acaba cap al 725.

Analitzarem les fonts cristianes i musulmanes per defensar que acaba cap al 725, la lluita entre dues dinasties (Khindasvint i Vamba) que provocaren una guerra civil en el Regne Visigot i va ser aprofitat pels musulmans per conquerir la Península Ibèrica. Veurem que apart de Roderic, van haver-hi 2 reis més: Àkh-

ila II i Ardó que van regnar a terres catalanes, el destí de les dues dinasties després de l'ocupació musulmana i creació de l'*Al-Andalus*. Analitzarem algunes restes arqueològiques com la gran quantitat de monedes trobades de Àkhila II i la escassa de Roderic. Totes elles en extrems peninsulars, que ens ajuden a veure millor com estava separada la península en dos bàndols i els jaciments arqueològics relacionats als últims moments del regne d'Àkhila II i Ardó com el Bovalar i Puig Rom.

Paraules clau

Musulmans, visigots, Al-Andalus.

Abstract

The end of the Visigoth kingdom, a dark period, until recently, was thought to be completed in 711. Before the nineteenth century, it was accepted that the Visigoth kingdom, ended in 711 with the arrival of Muslims to defeat Roderic in the Guadalete river and that Akhila II was only a usurper who renounced the throne once Roderic was defeated. All this changed in the mid-nineteenth century with both the discovery of Visigoth king's coin Akhila II in Narbonne, and a manuscript, Laterculus Regum Visigothorum: Parisinus Lat. 4667, which extended the Visigoth kings' list. From now on, the historians started questioning and

reviewing the end of the Visigoth kingdom and the Muslim invasion of the eighth century, using all the written sources (both Christian and Muslim) and the archaeological sources. In this state of the arts, we will show the views of historians who defended that the Visigoth kingdom ended in 711, and those who argued that it was around 725.

We will analyze the sources in order to defend that the Visigoth kingdom ends in 725 with the fight between two dynasties (Khindasvint and Vamba) which caused a civil war in the Visigoths kingdom and the Muslims taked advantage of that war to conquer the Iberian Peninsula. We will see that apart from Roderic, there were 2 more

Kings: Akhila II and Ardo who reigned in Catalonia, the fate of both dynasties after the Muslim occupation and the creation of Al-Andalus. We will analyze some archaeological coins such as the amount founded from Akhila II and the few ones from Roderic. All of them distributed over the most extreme peninsular points that will help us to understand how the peninsula was divided into two sides and the archaeological sites related to the last moments of Akhila II's kingdom and Ardo such as Bovalar and Puig Rom.

Keywords

Musulmans, visigots, Al-Andalus.

L'any 2011 en féu 1.300 de la invasió musulmana de la península. Fins fa poc més d'un segle i mig es donava aquella data com a final d'una història: la caiguda i desaparició del regne visigot. Però això canvià a mitjan segle XIX amb el descobriment i la publicació d'un *triens* d'or d'un rei visigot fins aleshores desconegut, Àkhila II, trobat i encunyat a Narbona,¹ i de la publicació d'un manuscrit, el *Laterculus Regum Visigothorum: Parisinus Lat 4667*,² que ampliava la llista dels reis gots. A partir d'aquestes dades, alguns investigadors començaren a qüestionar-se si era possible continuar acceptant aquells fets o si convenia modificar-los.

Cal dir que molts historiadors i arqueòlegs continuaren fent poc cas d'aquells nous materials i mantenien el final tradicional del 711 focalitzant-lo en la batalla de Guadalete i la mort de Roderic, el suposat darrer monarca, com per exemple Ramón Menéndez Pidal (1958) i Claudio Sánchez Albornoz (1945); altres, en canvi, consideraven errònia aquesta possibilitat i ho allargaven fins al 725, tal com proposaven Miquel Coll i Alentorn i Miquel

¹ A. Heiss, *Description générale des monnaies des Rois Wisigoths d'Espagne*, París, 1872. pàg. 141.

² Flórez, E.: "De la Chronica de los Reyes Visigodos, intitulada vulgarmente de Vulsa". en España Sagrada, II. Madrid, 1754. pàg. 169-182 (estudi i edició).

Barceló. Aquesta nova proposta anà en augment a mesura que es feren noves troballes arqueològiques i nous estudis de les fonts escrites.

En aquest treball he intentat agrupar tota la informació que ja s'ha elaborat sobre el tema i presentar-la de manera ordenada i sintètica. Situem el tema tot defensant que el regne visigot acabà realment l'any 725 i parlarem de Roderic i dels seus rivals que varen ser reis, Àkhila II i Ardó. Tanmateix, per situar els fets correctament caldrà presentar un breu resum de la història del regne des de Vamba fins a Vítiza per intentar copsar la rivalitat de les dues dinasties i les causes d'una guerra civil que aprofitaren els musulmans per conquerir la península. Analitzarem les fonts, tant cristianes com musulmanes, que en parlen; després, les confrontarem amb algunes valuoses dades arqueològiques, i, finalment, analitzarem les monedes que s'encunyaren al regne en aquells anys de trasbals.

HISTÒRIA DE LA RECERCA

Abans del segle XIX, s'acceptava sense discussió que el regne visigot finí el 711 amb l'arribada dels musulmans i la derrota de Roderic a Guadalete. Àkhila II, esmentat puntualment i de retruc en les fonts, només hauria estat un usurpador que renuncià al poder en ser derrotat i mort el rei Roderic.

Tanmateix, l'any 1855 es trobà a Narbona una moneda amb el nom d'Àkhila. M. Boudard el va identificar amb el rei Àkhila I, que regnà cap al 549-555. Més tard, A. Heiss, cap al 1872, en el seu catàleg demostrà que la peça s'havia de situar a l'entorn de l'època d'encunyació de les del rei Vítiza i, per tant, Àkhila II havia de ser el successor de Vítiza i competidor del rei Roderic. Aquesta moneda trobada es dataria entre el 711 i el 721.

El 1889, F. Fernández y González, gràcies a la datació de Heiss, inicià la recerca de textos cronístics d'aquest personatge, que no figurava en les tradicionals llistes dels reis gots, i cregué trobar proves de la seva existència en la crònica d'Al-Razi. Hi trobava el nom del rei Elier, fill de Vítiza.

Aquell mateix any, G. Amardel publicà dos treballs en els quals, recolzant-se en l'autoritat de Heiss, feia conèixer les dues peces d'Àkhila encunyades a Narbona i afirmava que, quan va morir Vítiza, Àkhila fou rei de la Tarraconensis i Narbonensis, i que va sobreviure a Roderic i va quedar com a únic poder visigòtic amb pretensions reials. Amardel i Fernández y González van elaborar una sèrie de suposicions i hipòtesis

complementàries. A la mort de Vítiza, Roderic usurpà el tron i Àkhila II es va refugiar, juntament amb la facció vitizana, al nord-est, havent existit, per tant, dues faccions o dos poders reials fins al 711 amb la invasió musulmana.

Cap al 1892, E. Saavedra, en un estudi de la invasió musulmana, acceptava la teoria de Fernández y González, tot prestigiant-la. Saavedra, a més, afirmà que Roderic no va morir a la batalla de Guadalete, creia que va ser derrotat i que va poder fugir i refugiar-se a la Lusitània, on regnà fins al 713, any en què hauria estat derrotat i mort per Musà en la batalla de Segoyuela de los Cornejos. L'existència a la catedral de Viseu d'una tomba on hi havia escrit que allí era enterrat el rei Roderic, semblava confirmar aquella suposició.

A partir d'aquí, s'analitzaren més les cròniques i es feren investigacions. Tot i així, encara molts autors eren contraris a veure Àkhila II com a successor i/o coetani de Roderic i rei visigot. Els partidaris del fet que Àkhila II hagués regnat a la Tarraconensis i Narbonensis, assenyalaven que Vítiza tingué més fills, entre els quals Ròmul, Ardabast i Alamund. Aquest darrer fou pare de tres fills: Sara la Goda, de qui descendia Ibn al-Qutiyya, Oppa i un tercer que fou bisbe de Sevilla del qual no s'esmentava el nom. Dels descendents de Vítiza ens en parla la *Crònica d'Ibn al-Qutiyya*, també anomenada *Ta'rij iftitah al-Andalus*, que seria la *Història de la conquesta d'Al-Andalus*. El text parla de la conquesta islàmica, el final del regne visigot, dels seus orígens, i també, a diferència d'Al-Razi, dóna poca importància a les campanyes militars de conquesta per part del nou poder musulmà. En canvi, insisteix força en les relacions que es van establir entre la nova població musulmana que va arribar a l'Al-Andalus i els indígenes hispanovisigots. Ibn al-Qutiyya, en certs episodis, com el dels fills de Vítiza (els seus avantpassats), no dubta a tergiversar certs detalls sobre la intervenció d'aquests en els dies anteriors a la batalla de Guadalete i mostra l'orgull de formar part de la família reial de Vítiza.

Els investigadors analitzaren altres textos que parlaven del final del regne visigot i la invasió musulmana del segle VIII, com ara la *Crònica Mossàrab del 754*, la *Crònica Albeldense* i la *Crònica Rotense*, en què esmentaven altres personatges, però només anomenen Àkhila II, fill del rei Vítiza, simplement com a usurpador al tron. També referien la traïció a Roderic el dia de Guadalete i la continuació del regne en Pelagi i el regne d'Astúries que caldria veure com a hereu i continuador del dels visigots.

Un altre text interessant és el *Laterculus regum Visigothorum*, datat el 828. També es conegut com a *Chronica Regum Visigothorum* o *Cronicó de Vulsa*. S'ha estudiat i analitzat des del segle XVI i va ser E. Flórez un dels autors moderns que va començar la investigació a la seva magna obra *Espanya Sagrada, II*, escrita el 1754.

Els autors que no accepten que Àkhila II hagués estat rei, consideraven Roderic com a últim monarca: Sánchez Albornoz només acceptava que Àkhila II va ser el competidor de Roderic i ni tan sols fa cap esment de formulació. En la publicació *Dónde y cuándo murió Don Rodrigo a Cuadernos de Historia de España (III)*, (1945), en què es desmunta la teoria de Saavedra que deia que Roderic va morir en la batalla de Segoyuela l'any 713, explicava que aquest autor no va saber analitzar acuradament la crònica del *Moro Razi* i que va cometre diversos errors i confusions. Per tant, tornava a afirmar que Roderic, darrer monarca, va morir el 711 a Guadalete. Menéndez Pidal, en la seva obra *Història de España* (1958-63) també fa esment a Àkhila II i accepta les monedes encunyades tot passant-hi de puntetes.

Altres autors, com ara Thomson, fan d'Àkhila II senzillament successor de Roderic. Thomson diu que Àkhila va ser durant tres anys el rei dels grups del nobles visigots refugiats a la Tarraconensis i Narbonensis. (*Los Godos en España*, 1969). Livermore, però, no s'atreveix a considerar Àkhila més que com un membre de la facció vitizana que s'enfrontà amb Roderic (*Els orígens d'Espanya i Portugal*, 1971).

Miquel Coll i Alentorn el 1971, influït per Ramon d'Abadal, va escriure l'obra *Els successors de Vítiza en la zona nord-est del domini visigòtic*. En aquest article no reconeixia Roderic com a rei, sinó a Àkhila II. Finalment, Miquel Barceló en *El rei Àkhila i els fills de Vítiza: encara un altra recerca* (1978), fa una petita crítica del treball de Coll i Alentorn i accepta tant Roderic com Àkhila II, reis a la mort de Vítiza, que hauria estat l'inici d'una guerra civil entre les dues opcions. La invasió islàmica i la derrota i mort de Roderic, haurien significat la continuació del regne amb Àkhila II i, més tard, Ardó.

Els partidaris que el regne visigot acabà el 725, s'incrementen en trobar-se més monedes d'Àkhila a Puig Rom, Vilaclara, el Bovalar, Tarragona i Saragossa. Amb aquestes troballes i amb l'ajut del *Laterculus Regum Visigothorum* demostren que Àkhila II va regnar a la Tarraconense i la Narbonense, opositor a Roderic. En aquestes dues zones les investigacions no han trobat cap moneda referent a Roderic. Amb això, molts autors amplien la teoria que el regne visigot no acaba el 711, sinó el 725 quan els musulmans ocupen la Septimània.

LA CRISI DEL REGNE VISIGOT I LA GUERRA CIVIL

La crisi del regne visigot comença, segons molts autors, durant el regnat de Vamba (672-680), moment en què caldria situar l'inici d'una lluita entre dues grans dinasties familiars godes pel control del poder, i que feia diversos decennis que dividia políticament el regne i generava problemes constants. D'una banda, hi havia la dinastia Vamba-Ègica, a la qual pertanyia Vítiza, i, d'una altra, la dinastia Khindasvint-Recesvint, a la qual pertanyia Roderic. Aquesta situació va dividir l'estament aristocraticomilitar en dues faccions cada vegada més irreconciliables. Entre el 672 i el 710 van estar regnant la dinastia Vamba-Ègica. Vítiza (702-710), cap al final del seu regnat, va associar al tron el seu fill Àkhila II, cosa que desagradà els nobles, que, segons el costum, triaven el nou rei, ja que la successió dinàstica Ègica-Vítiza-Àkhila contradeia la tradició electiva del monarca.

Quan va morir, cap a l'any 710, hi hagué una divisió interna. Una facció de funcionaris palatins, segurament formada pels perjudicats per Ègica (687-702), van escollir Roderic com a rei que dominaria, a través dels seus aliats, la *Lusitania*, la *Gallaecia* i part de la *Baetica*. La noblesa partidària de Vítiza, dirigida pels magnats que dominaven la Tarraconense i Narbonense donaren suport als fills de l'anterior rei. Amb aquesta divisió s'iniciava una guerra civil que comportà la invasió musulmana i, en darrera instància, el final del regne.

Així, doncs, caldria preguntar-se: quan acabà realment el regne visigot? Quina data, o any, és l'apropiada? Com s'ha vist, molts autors continuen situant el fet l'any 711 amb la derrota de Roderic a la batalla de Guadalete; altres, amb la derrota d'Ardó el 721 i/o l'ocupació de la Septimània, quatre anys més tard. Nosaltres proposaríem, i intentarem demostrar-ho, que la desaparició del regne i, per tant la seva fi, no pot ser anterior a la conquesta per part dels agarens de Narbona i tot l'apèndix transpirinenc, que s'acomplí l'any 725.

LES FONTS ESCRITES

Sobre aquest període que analitzaré, els historiadors han estudiat i interrogat dos tipus de documents o fonts escrites, les musulmanes (els que van envair la península Ibèrica) i les cristianes (els vençuts visigots i, posteriorment, els regnes i comtats cristians, i també cal anomenar als mossàrabs cristians que vivien en territori musulmà). D'aquestes fonts cal, a

més, separar el que és històric o real dels mites o llegendes, ja que depenent de quina font, personatge o fet, els cronistes tendiren a l'exageració o l'exaltació. També convindrà mirar el pensament o ideologia de la crònica, atès que quan hi ha dos factors que intervenen en aquest període, primerament la invasió musulmana i, segonament, l'estat de guerra civil entre dos bàndols antagònics que, tant l'un com l'altre, escrigueren les seves cròniques. Se n'han conservat i analitzat més de les dels partidaris de Roderic, i això explicaria que, en un principi, els historiadors possessin com a últim rei visigot Roderic.

Les fonts escrites partidàries de Roderic són totes cristianes. Les partidàries de Vítiza són majoritàriament musulmanes, i només se'n conserva una de cristiana. A continuació, cito les fonts analitzades.

Musulmanes

Història dels reis d'Al-Andalus (Ajbar Muluk Al-Andalus) o crònica del Moro Rasis:

Crònica escrita per Ahmad ibn Muhammad al-Razi (887-955), finalitzada pel seu fill Isa ibn Ahmad al-Razi l'any 977. Parla de la presència àrab a la península Ibèrica, des de la invasió empresa per Tàriq ibn Ziyad i Musà ibn Nusair fins al regnat d'Abd al-Rahman III (912-961). Constava de tres parts: una geografia d'Al-Andalus; una història preislàmica de la península Ibèrica i un relat del regnat de Roderic, conquesta musulmana i història dels emirs.

Ta'rij Iftitah Al-Andalus (història de la conquesta d'Al-Andalus), crònica d'Ibn al-Qutiyya († 977):

El text parla de la conquesta islàmica, el final del regne visigot, dels seus orígens, i també, a diferència d'Al-Razi, dóna poca importància a les campanyes militars de conquesta per part del nou poder musulmà. En canvi, insisteix força en les relacions que es van establir entre la nova població musulmana que va arribar a Al-Andalus i els indígenes visigots. Ibn al-Qutiyya, en certs episodis com el dels fills de Vítiza (els seus avantpassats), no dubta a tergiversar certs detalls sobre la intervenció d'aquests en els dies immediats a la batalla de Guadalete i mostra l'orgull per formar part de la família reial de Vítiza. El text ens dóna la genealogia de la seva família visigoda, i l'utilitzarem quan parlem dels fills de Vítiza i els que varen regnar fins al 721.

Ajbar Machmúa o "Col·lecció de tradicions", crònica anònima berber (ca. 1007):

Crònica anònima del segle XI, el text comença amb la invasió musulmana a la península Ibèrica i acaba amb la fundació del califat de Còrdova. Descriu

com Musà ibn Nusayr va enviar Tàriq ibn Ziyad a la conquesta d'Hispania. Parla del rei got Roderic, els seus amors amb la Cava i de la suposada violació (Florinda, filla del comte Julià), la traïció del comte Julià i els fills de Vítiza, i les enveges de Musà en relació amb Tàriq per les seves conquestes.

Cristianes

Crònica Bizantinoaràbiga (741):

L'anomenada crònica Bizantinoaràbiga és una breu crònica d'autor anònim, probablement d'un mossàrab que es va convertir a l'islam poc després de la invasió àrab. La crònica consta de 43 capítols, comença amb la notícia de la mort de Recared I (586-601) i finalitza amb la mort del califa omeia Yazid II (720-724), la pujada al tron de Hisham (724-743) i l'anunci que Yazid II ha disposat que quan mori Hisham (el seu germà) sigui designat califa Walid II (el seu fill, 743-744).

Tot i concloure l'any 724, aquesta obra es data tradicionalment cap a l'any 741, perquè en un capítol inclou la notícia de l'ascensió al poder de l'emperador Lleó III (717-741).

Crònica Mossàrab del 754:

Aquesta crònica és molt més extensa que l'anterior, i molt més rica en contingut històric i lingüístic. Segons els investigadors, és una de les millors fonts que parlen sobre els inicis del segle VIII, és a dir, del final del regne visigot i la invasió islàmica. Parla des del 611 fins al 754. Consta de 77 capítols. L'autor és anònim, es creu que era un mossàrab de Toledo, ja que els mossàrabs guardaven molt bé els arxius històrics. L'autor va consultar la crònica Bizantinoaràbiga del 741, també va tenir accés a la crònica de Joan de Biclaurum i a la crònica de Sant Isidor de Sevilla per reconstruir els fets del segle VII. L'autor va viure al segle VIII i també els va reconstruir, però hi ha parts que s'han perdut. També s'anomena continuació de la *Història dels gots* de Sant Isidor de Sevilla, ja que l'autor va començar la seva enllaçant-la amb la de Sant Isidor.

Crònica d'Alfons III (883):

Text atribuït a l'època del rei Alfons III (866-910) d'Astúries. Parla des del regnat de Vamba fins a Ordoni I. Tracta d'explicar la continuació del regne visigot en el regne d'Astúries. N'existeixen dues versions:

Crònica Rotense:

Text escrit en un llatí vulgar, per un laic, possiblement pel mateix rei Alfons III, ja que en una frase referida a la ciutat de Viseu, a Portugal, es diu que va ser poblada “pel nostre mandat”, frase que només el rei podia escriure. L'obra pretenia haver estat una continuació de la *Història dels gots* del bisbe Isidor de Sevilla i acabava al final del regnat d'Ordoni I. Aquesta crònica seria la versió més primitiva.

Crònica Sebastianense o Ovetense:

El rei, un cop redactada la crònica, la va enviar a un nebot seu, el bisbe Sebastià, que va millorar l'estil llatí vulgar a un llatí més culte, va censurar fragments i va introduir certes correccions ideològiques, com les de l'origen de Pelagi. En episodis de l'elecció de Pelagi com a rei, en la versió Rotense, serà escollit pels asturs. En la *Sebastianense* aquest seria escollit pels gots de llinatge regi refugiats a Astúries, a més de fer-lo descendent de Leovigild i Recared. També es presentava Pelagi com a cosí germà del rei Roderic.

Laterculus Regum Visigothorum (828):

També es conegut com a *Chronica Regum Visigothorum* o cronicó de Vulsa, va ser escrit cap al 828. Es va dividir en parts o manuscrits, i un en qüestió: *Parísinus Lat. 4667* allarga la llista dels reis visigots fins a Àkhila II i Ardó ometent Roderic. És l'únic document cristià que estava a favor dels fills de Vítiza i en contra de Roderic.

Crònica Albeldense o Emilianense (976):

És un manuscrit anònim redactat en llatí i finalitzat el 881. En un format de crònica històrica, relata passatges de la història antiga i d'Hispania, el final de la monarquia visigòtica, la invasió i l'assentament del poder omeia a la península i la gènesi del regne d'Astúries. Comença narrant la història de Roma, passa pels reis visigots i, finalment, parla de la creació del regne d'Astúries, dels anomenats “reis gots d'Oviedo” Pelagi fins a Alfons III (període 718-910). La primera versió s'acaba d'escriure el 881 i s'atribueix a *Dulcidius*. Més tard, s'hi afegiren dos grans paràgrafs referits als anys 882 i 883. El nom d'Albeldense li ve del còdex del monestir de San Martín de Albelda. Més tard, el text seria continuat pel monjo Vigila l'any 976.

Amb les fonts escrites principals esmentades i explicades breument, podem començar a parlar del final del regne visigot i dels tres últims reis: Roderic (710/711), Àkhila II (710/711-713/714) i Ardó (713/714-720/721).

RODERIC (710/711)

Segons les cròniques d'Alfons III (tant la Rotense com la Sebastianense) i la crònica Albeldense, Roderic era nét del rei Khindasvint i fill de Teodofred, duc de Còrdova i duc de la Bètica. Vítiza associà al tron Àkhila II en morir l'any 710 i es produí una divisió interna al país. Els partidaris de Vítiza volien imposar com a rei Àkhila II, que tingué suport a la Tarraconense i a Septimània. La major part de la noblesa, que havia estat perjudicada per Ègica, no ho va acceptar; van convocar una assemblea electiva formada per magnats i bisbes i escolliren Roderic. La seva elecció la podem trobar a:

La crònica del 754: "...a prec del senat, ocupà Roderic el tron en virtut d'una revolta. Regna un any".

La crònica d'Alfons III, a la versió Rotense: "...fou un home guerrer. Abans de fer-se amb el regne es va construir un palau a la ciutat de Còrdova, que fins ara és anomenada pels musulmans Tancat de Roderic".

També la trobem en la historiografia àrab, com a la crònica d'Ajbar Machmuâ: "En morir el rei d'Espanya [Vítiza], va deixar alguns fills, que el poble no va voler acceptar; alterat el país, escolliren i confiaren el govern a un infidel anomenat Roderic, un home resolt i animós, que no era de nissaga reial, sinó cabdill i cavaller [...]".

Durant el seu regnat hagué de fer front a les revoltes dels vascons i a les tensions amb els càntabres i asturs. A més, el regne estava en crisi, amb l'aristocràcia dividida en dos partits. Les ciutats estaven en decadència política, econòmica i demogràfica; moltes vil·les romanes havien arribat a convertir-se en necròpolis. Hi havia pobresa a les zones rurals, fams periòdiques i pestes. L'exèrcit estava debilitat, es feien lleis contra els esclaus fugitius i la comunitat jueva era perseguida i marginada. Hispània s'enfonsà en una guerra civil entre dues dinasties, la de Vamba (per Àkhila II i els altres fills de Vítiza) i la de Khindasvint (per Roderic).

Sabem poques coses de Roderic, entre les quals, que tingué com a muller la reina Egilona. La crònica del 754 i les cròniques d'Alfons III situen Roderic com a últim rei visgot i consideren Àkhila II com un usurpador.

LA TRAÏCIÓ DEL COMTE JULIÀ I LA INVASIÓ MUSULMANA

Julià estava unit a Roderic per vincles de *fidelitas*, i era governador de Ceuta. Julià va quedar desplaçat per Roderic, ja que era partidari d'Àkhila II,

va pactar amb els àrabs i va entregar la ciutat a Tàriq a canvi de conservar-ne el govern. A més, Ceuta s'havia convertit en refugi d'opositors a Roderic. A partir d'aquests fets, es van crear una sèrie de llegendes que intentaven justificar el lliurament de Ceuta per part de Julià. Es troben reflectides en les fonts àrabs i en les cristianes, com per exemple en l'obra de Ximénez de Rada, a *De Rebus Hispaniae*, també anomenada *Història de los hechos de España*:

Llegenda del Palau Encantat de Toledo:

“En aquell temps hi havia a Toledo un palau que era tancat des de temps immemorials. Roderic, essent rei i contra l'opinió de tothom, va fer que s'obris per saber que hi havia a dintre, car pensava trobar-hi grans tresors. Però en fer-ho, no va trobar altra cosa que una arca solitària. Un cop oberta, descobrí un mocador on hi havia escrit en lletres llatines que quan es trenquessin els panys, s'obris l'arca i es veies el que hi havia, la gent les fisonomies de la qual estava dibuixava en aquell mocador envairien Espanya i la sotmetrien sota el seu poder. En veure això, el rei es lamentà d'haver-ho fet i ordenà que l'arca i el palau tornessin a estar tancats com abans. En el mocador hi havia dibuixat unes figures amb els rostres, perfils i vestits dels àrabs, que cobreixen els seus caps amb turbants, munten a cavall i porten vestits molt colorits, portaven espases, ballestes i estendards. Davant d'aquest dibuix, el rei i els seus van marxar espantats”.

Una de les llegendes que es troben tant en fonts cristianes com en fonts musulmanes és la violació de la filla de Julià. Julià l'envià a la cort per rebre educació i Roderic, seduït per la seva bellesa, la violà. Julià, quan se'n va assabentar, com a venjança, va demanar ajuda a Musà a canvi de la invasió i conquesta de la península. A continuació, exposo un exemple de font cristiana de l'obra de Ximénez de Rada, a *De Rebus Hispaniae*.

La violació de la filla del comte Julià (Florinda, la Cava):

“[...] En aquell temps existia entre els gots el costum que els fills i les filles dels nobles es criessin al palau del rei. La filla del comte Julià sobresortia per la seva bellesa entre les altres. Era Julià persona noble, descendent del noble llinatge dels gots, influent a la cort, veterà de l'exèrcit, parent i amic de Vítiza, propietari del castell anomenat Consuegra i posseïdor de diversos títols de llocs de l'altre costat del mar. Esdevingué que aquest Julià va ser enviat pel rei Roderic a Àfrica amb el pretext d'una ambaixada. I mentre aquesta es portava a terme, el rei Roderic va violar la seva filla. Aquesta estava compromesa amb el rei, però encara no s'havia celebrat el matrimoni.

Altres afirmen que va violar la muller del comte. Però, en qualsevol cas, va ser la raó la ruïna de la Gàl·lia gòtica i d'Espanya [...]”.

A continuació, exposo la mateixa llegenda extreta d'una font musulmana, de la crònica d'Ajbar Machmuà:

“[...] Quan Roderic fou proclamat rei, es va enamorar de la filla de Julià i la va forçar. Va escriure al pare el que havia passat, i l'infidel [Julià] es va guardar la rancúnia i va exclamar: «Per la religió del Messies, que he de trastornar el seu regne i obrir un forat sota els seus peus!». Llavors va manar de seguida la submissió a Musà i va entregar les ciutats sota el seu poder, en virtut d'un pacte en què obtenia avantatges i condicions per a ell i els seus companys, i fent una descripció d'Hispania, el va animar a la conquesta. Això va passar cap a l'any 90 de l'Hègira [...]”.

Sortint de les llegendes, és fet inqüestionable que Julià va pactar amb Musà, però no va ser per iniciativa pròpia com diuen les llegendes, es va fer a través d'Oppas, germà de Vítiza i arquebisbe de Sevilla, és a dir, membre del partit vitizà. Van proposar una aliança amb Musà per derrotar Roderic. Però el que no van sospitar els vitizans és que els musulmans, a part de derrotar Roderic, pretenien conquerir la península i estendre la religió musulmana per Europa. No era el primer cop tampoc que els visigots demanaven ajuda de l'exterior, tenim exemples d'Atanagild demanant ajuda als bizantins, i de Sisenand demanant ajuda als francs perquè donessin suport a algun noble en les lluites internes dels visigots.

La crònica Albeldense ens diu: “[...] cridats per crisis del país, els sarraïns ocuparen Espanya i s'apoderaren del regne dels gots [...]”.

La crònica Rotense ens diu: “[...] a causa de la traïció dels fills de Vítiza, entraren els sarraïns a Espanya [...]”.

La crònica Ad Sebastian, ens fa una narració més extensa: “[...] El fills de Vítiza, moguts pel ressentiment del fet que Roderic hagi rebut el regne del seu pare, enviaren emissaris a Àfrica, i demanaren ajuda als sarraïns [...]”.

Un autor musulmà, Abu-l-Muhayir, diu: “[...] Tàriq, que governava Tànger en nom de Musà, va veure arribar un dia uns vaixells que llançaren àncores al port. El cap dels qui desembarcaren li va dir: el meu pare [Vítiza] ha mort, un patrici anomenat Roderic ha lluitat contra el nostre rei i el nostre regne, i m'ha humiliat. He sentit a parlar de vós. Vinc per cridar-vos a Espanya, on us serviré de guia [...]”.

Cap al juliol del 710, Tàriq fa incursions pel litoral i l'estret de Gibraltar amb vaixells proporcionats per Julià per explorar la zona i extreure un botí. Això

anima Musà a preparar la conquesta del regne visigot. Cap a la primavera del 711 hi ha una revolta dels vascons, i Roderic hi va per reprimir-la. Es creu que aquesta revolta estaria relacionada amb la del partit d'Àkhila II. Això ho aprofita Musà, amb ajuda de Julià i altres partidaris d'Àkhila II, per travessar l'estret.

A finals d'abril del 711 els musulmans comandats per Tàriq desembarcaren a Tarifa, segons les cròniques, amb uns 7.000 soldats berbers. Van prendre Carteia i, posteriorment, Algesires. Roderic envia una expedició comandada pel seu nebot Sanç, duc de la Bètica, però és vençut. Roderic abandona la lluita contra els vascons, baixa cap al sud per organitzar precipitadament a Còrdova un exèrcit de 40.000 homes i parteix a trobar Tàriq. D'acord amb les cròniques, el xoc va tenir lloc a Wadi Lakkah, lloc que, segons alguns historiadors, podria situar-se a Barbate o Medina Sidonia; i, segons altres, al riu Guadalete. Un cop començada la batalla, els fills de Vítiza i els seus partidaris, que comandaven els flancs, es van separar de l'exèrcit visigot, deixant Roderic en inferioritat numèrica i tècnica contra els musulmans. Això va comportar la seva derrota contra els musulmans i va permetre continuar la conquesta de la península Ibèrica. A continuació, esmentaré alguns textos de la derrota de Roderic, tant de fonts cristianes com de musulmanes.

El text musulmà d'Ajbar Muachmuà ens diu:

"[...] Musà va nomenar cap de l'avantguarda Tàriq, perquè anés a Espanya amb 7.000 musulmans, en la seva major part berbers, ja que hi havia poquíssims àrabs, i va passar l'any 92 [711] en els quatre vaixells esmentats, els únics que tenien, els quals van ser i van venir amb la infanteria i cavalleria, que s'anava reunint en una muntanya molt foradada, situada a la vora del mar, fins que va estar complet tot el seu exèrcit.

En saber el rei d'Espanya la nova de la correria, va considerar l'assumpte com a cosa greu. Estava absent de la Cort, combatent a Pamplona, i des d'allà es va dirigir cap al migdia, quan ja Tàriq havia entrat, havent reunit contra aquest un exèrcit de cent mil homes o cosa semblant, segons es conta. A penes va arribar aquesta notícia a Tàriq, va escriure a Musà demanant-li més tropes i informant-la que s'havia fet amo d'Algesires i del Llac, però que el rei d'Espanya venia contra ell amb un exèrcit que no podia contrarestar. Musà, que des de la partida de Tàriq havia manat construir vaixells i ja en tenia molts, li va enviar 5.000 homes, de manera que l'exèrcit dirigit per Tàriq va arribar a 12.000. Hi havia ja amb ells molts i importants personatges, i hi havia Julià, acompanyat de força gent del país, la qual els indicava els punts indefensos i servia per a l'espionatge.

Es trobaren Roderic i Tàriq, que havia estat a Algesires, en un lloc anomenat el Llac, van lluitar aferrissadament; però les ales dreta i esquerra, al comandament de Sisbert i Obba [Oppas], fills [en realitat eren germans de Vítiza] de Gaitixa [Vítiza], van fugir, i encara que el centre resistí una mica, Roderic va ser també derrotat, i els musulmans van fer una gran matança d'enemics [...]”.

La crònica Rotense ens diu:

“[...] I com el rei en saber de la seva entrada, ràpidament va sortir amb el seu exercit per lluitar contra ells [musulmans]. Però, esclafats per la multitud del seus pecats i traïts pels fills de Vítiza, van fugir. En fugir, l'exèrcit, va ser destruït quasi fins a l'extermini. I com que van abandonar el Senyor, per no servir-lo en justícia i en la veritat, són abandonats pel Senyor, de manera que no habitaran la terra desitjada [...]”.

EL DESTÍ DELS PARTIDARIS DE RODERIC DESPRÉS DE GUADALETE

Després de la batalla de Guadalete, el cos de Roderic no es va trobar mai, les fonts musulmanes només anomenen que es va trobar el seu cavall mort amb la cadira i ornaments reials. En alguna font musulmana esmenten que Musà va portar al califa de Damasc el cap tallat del rei Roderic, fet que els historiadors no accepten com a verídica. El text d'Ajbar Machnuà exposa:

“[...] Roderic va desaparèixer, sense saber què li va passar, ja que els musulmans només van trobar el seu cavall blanc, amb la cadira d'or, ornamentada de robins i maragdes, amb un mantell teixit d'or i bordat de perles i robins. El cavall havia caigut en un fangar, i el cristià que havia caigut amb ell, en treure el peu, es va deixar el botí en un costat. Només Déu sap què li va passar, ja que no se'n va tenir notícia, ni se'l va trobar ni viu ni mort [...]”.

Entre mitjan segle XIX i principis del XX, molts historiadors, com ara Saavedra, van afirmar que Roderic no va morir a la batalla de Guadalete i creien que va ser derrotat i que va poder fugir i refugiar-se a la Lusitània, on regnà fins al 713, any que va ser mort i derrotat per Musà en la batalla de Segoyuela de los Cornejos. Això és perquè segle i mig més tard, en temps del rei Alfons III (866-910) d'Astúries, a Viseu es va trobar a la catedral una tomba amb una inscripció que deia que allí era enterrat Roderic. La tomba

i la inscripció no es conserven, però els historiadors creuen que sí que va existir, com Sánchez Albornoz. Sabem de la seva existència gràcies a la crònica Rotense d'Alfons III d'Astúries, en què diu:

“[...] Pel que se sap de Roderic, no sabem certament de la seva mort. En els nostres temps, quan la ciutat de Viseu i els seus voltants foren poblats pel nostre mandat, a la basílica es va trobar un sepulcre on hi ha escrit sobre un epitafi: «Aquí descansa Roderic, últim rei dels gots» [...]”.

Sánchez Albornoz, en la publicació “Dónde y cuándo murió Don Rodrigo” a *Cuadernos de Historia de España (III)*, 1945, desmonta la teoria de Saavedra que deia que Roderic va morir a la batalla de Segoyuela l'any 713. Diu que Saavedra no va saber analitzar bé la crònica del Moro Razi ni la crònica de Gil Peres, i va tenir diferents errors i confusions.

Com he dit abans, Sánchez Albornoz afirma que van existir el sepulcre i la inscripció. Afirma que Roderic va morir en la batalla de Guadalete, i que el cos no va ser trobat pels vencedors perquè alguns supervivents *fideles*, complint els deures de clients, el van recollir i el van portar a sepultar a Viseu.

Roderic tenia com a muller Egilona, que es va casar amb el fill de Musà anomenat Abd al-Aziz ibn Musà i valí d'Al-Andalus entre el 714-716, i es va canviar el nom per Unum Asim.

Alguns autors diuen que Roderic i Egilona van tenir una filla anomenada també Egilona i que és la filla qui es va casar amb Abd al-Aziz. Tot i així, té més pes que va ser la dona de Roderic qui es va casar. També algunes fonts esmenten que Egilona va aconseguir fer que Abd al-Aziz es convertís al cristianisme per fer-se coronar rei d'Hispania i acostar-se políticament als partidaris de Roderic i governar. Cap al 716, el califa Suleiman I (715-717), quan se n'assabentà, envià uns oficials perquè l'executessin el mateix any quan estava resant a l'església de Santa Rufina, convertida en mesquita. D'Egilona no se'n torna a saber mai més res, i es creu que va morir cap al 718.

La crònica Mossàrab del 754 ens diu el següent:

“[...] Per aquella època, Abd Al-Aziz havia imposat la pau a tot Espanya durant tres anys, sotmetent-la al jou del cens. Vanagloriant-se a Sevilla amb ses riqueses i honors que compartia amb la reina d'Espanya, amb qui s'havia unit en matrimoni, o amb les filles de reis i prínceps a les quals seduïa i després les abandonava. Imprudentment, promoguda per una conjura dels seus, fou assassinat per un consell d'Ayub, quan es dedicava a l'oració.

Aquest governa Espanya durant un mes i, per ordre del príncep, el substitueix en el tron d'Hesperia Alaor, que és informat de la mort d'Abd Al-Aziz en sentit que per consell de la reina Egilona, anterior muller del rei

Roderic, amb la qual s'havia casat, intentava allunyar del seu cap el jou àrab i assumir individualment el conquerit regne ibèric [...]”.

La història dels partidaris de Roderic no acaba aquí. Segons les cròniques d'Alfons III, va sobreviure una part del seguici de Roderic, encapçalat per Pelagi, que segons les cròniques era el seu cosí germà i fill del duc Fàfila (que segons les cròniques va ser assassinat per Vítiza). Aquest es va refugiar a Astúries. Cap al 717, la seva germana Adossenda és forçada a casar-se amb Munnusa. Pelagi s'hi oposa i és empresonat a Còrdova, però s'escapa i torna a Astúries. Allà anà aplegant opositors als musulmans, tant visigots refugiats com asturs i càntabres i, per una assemblea, el 718 fou escollit rei o cabdill d'Astúries. En les cròniques d'Alfons III, en els episodis de l'elecció de Pelagi com a rei, en la versió Rotense Pelagi, va ser escollit rei pels asturs. En la Sebastianense seria escollit pels nobles gots de llinatge regi refugiats a Astúries. El 722, Pelagi derrotà els musulmans en la batalla de Covadonga. Aquí les fonts cristianes l'exageren i les fonts musulmanes només ho veuran com un fet secundari. Pelagi tingué de muller Gaudiosa, amb qui va tenir com a fills Fàfila i Ermessenda. Pelagi morí el 737 i va ser succeït pel seu fill Fàfila, del qual només se sap que va regnar fins al 739 i que va fundar l'església de la Santa Cruz de Cangas de Onís. El 739 mor, segons uns autors, en una cacera per un ós; altres diuen que va ser assassinat per motius polítics. Tenia com a muller Froiluba, amb qui tingué fills que no regnaren, un era dona i es deia Favínia. Llavors, finalment, Ermessenda, germana de Fàfila, es casà amb el futur Alfons I d'Astúries (739-757). A partir d'aquí, els descendents de Pelagi, seguiren governant Astúries.

ÀKHILA II (710/711-713/714)

Ara parlarem d'Àkhila II, a qui, fins fa poc, molts historiadors no veien com a rei, però perquè seguien les tradicionals fonts que tornaré a esmentar. D'aquestes fonts, la majoria, i sobretot les cristianes, només accepten com a últim rei Roderic. Tal com s'ha explicat, amb la pujada de Roderic, hi hagué una guerra civil entre dos pretendents o dues famílies, i evidentment, cada bàndol exaltà la seva figura o líder, en aquest cas el rei, i ridiculitzà o tractà de culpable del conflicte el seu rival. Això comença a canviar amb la troballa de la primera moneda d'Àkhila II a Narbona cap al 1855, i pel *Laterculus Regum Visigothorum*. Sobre Àkhila II, els únics textos que en parlen bé són el *Laterculus Regum Visigothorum*, i les fonts musulmanes, però moltes de les fonts agarenes

en parlen més aviat d'una manera objectiva, ja que als musulmans no els interessava formar part d'un bàndol o de l'altre, sinó aprofitar la crisi del regne visigot per conquerir la península; per tant, només van escriure el que van veure, evidentment van escriure potser més coses dels vitizans. Només un musulmà va escriure un text subjectiu sobre els fills de Vítiza, al-Qutyya, que era descendent de Vítiza. Comencem per saber què ens diuen les tradicionals cròniques cristianes d'Àkhila II i de la seva família. Abans cal fer esment a Vítiza, ja que veurem que unes cròniques en parlen bé i d'altres no.

Per exemple, la crònica Mossàrab de 754, el tracta bé, vegem que diu:

"[...] Vítiza, encara que insolent, va ser molt indulgent durant quinze anys de regnat. En efecte, no sols perdonava els que havien estat condemnats a l'exili pel seu pare, sinó que, a més, el que reintegra queda com a vassall. Doncs a qui Ègica havia oprimint amb el seu pesat jou, Vítiza li tornava la seva antiga dita, i a qui havia expulsat de les seves terres, el reposava i el compensava amb generosos regals [...]"

En canvi, en la crònica d'Alfons III (Rotense i Sebastianense), el tracten malament:

"[...] En morir Ègica, Vítiza tornà a Toledo per ocupar el tron del seu pare. Aquest home fou deshonest i d'escàndols, [...] es va envoltar de nombroses mullers i concubines. Perquè no s'aixequés la censura eclesiàstica contra ell, dissolgué els concilis, tancà els canons i vicià tot l'orde religiós [...]. En veritat, aquest rei fou la causa de la pèrdua d'Espanya [...]"

Sobre els seus fills i familiars, les cròniques cristianes, excepte el *Laterculus Regum Visigothorum*, en parlen malament. Tenim les cròniques d'Alfons III com a exemple:

La crònica Rotense ens diu: "[...] a causa de la traïció dels fills de Vítiza, entraren els sarraïns a Espanya [...]"

La crònica Ad Sebastian ens fa una narració més extensa: "[...] El fills de Vítiza, moguts pel ressentiment pel fet que Roderic hagués rebut el regne del seu pare, enviaren emissaris a Àfrica i demanaren ajuda als sarraïns [...]"

La crònica Albeldense ens diu: "[...] regnant Roderic sobre els gots a Espanya, a causa dels fills de Vítiza sorgeix entre els gots un enfrontament que dóna lloc a disputes, de manera que una part d'ells anhelaven veure el regne destruït, fins que van entrar els sarraïns a Espanya el tercer any del regnat de Roderic, el dia 11 de novembre de l'era 752 [any 714 de l'era cristiana][...]"

Com veiem en aquestes cròniques, els fills de Vítiza són vistos com a traïdors, usurpadors i responsables de l'entrada dels musulmans a la península Ibèrica.

Ara veurem el que diuen d'Àkhila II i/o dels fills de Vítiza els musulmans:

La crònica musulmana d'Ajbar Machnuâ: “[...] Va morir en això el rei d'Espanya, Gaitixa [Vítiza], deixant alguns fills, entre ells Obba [Oppas] i Sisbert, al qual el poble no va voler acceptar, i alterat el país, van tenir a bé triar i confiar el comandament a un infidel, anomenat Roderic, home resolt i animós, que no era d'estirp reial, sinó cabdill i cavaller [...]”

El text de *Kitab Ar-Rawd al-Mitar*, escrit pel geògraf musulmà Al-Himyari: “[...] Roderic no era d'ascendència reial, i la seva genealogia no està considerada com a certa entre els gots. Només per l'ús de la força i la sorpresa va arribar a la reialesa, en morir el rei Vítiza, del qual havia estat favorit. En obrir-se la successió, Roderic va declarar que els fills de Vítiza eren massa joves per succeir el seu pare; ell per la seva banda va saber guanyar-se la seva causa un grup de personatges influents. Va arrencar així el poder als fills de Vítiza [...]”

Finalment, trobem el text d'Ibn al-Qutyya, que exposaré més endavant per parlar dels descendents de Vítiza.

Per acabar, trobem una crònica cristiana que ens posa en les llistes dels reis visigots Àkhila II. En la llista apareix Àkhila II seguit de Vítiza, i posa que va regnar tres anys, i a continuació, com a últim rei, Ardó, que va regnar set anys i del qual parlarem després d'Àkhila II. Curiosament, després de Vítiza surten a la llista Àkhila II i Ardó, i el nom de Roderic no apareix, és a dir, no l'han inclòs a la llista, ja que podria haver estat escrit per partidaris de Vítiza, que van veure Roderic com el vertader usurpador:

“Achila regnavit annos III. Ardo Regnavit annos VII”

Com he dit abans, el 710 hi ha una guerra civil, i cada bàndol escriu defensant el seu rei o líder i exaltant-lo, i menyspreant el rival.

Àkhila II tenia com a antecedent Vamba, Ègica era nebot d'aquest i pare de Vítiza. Vítiza, poc abans de morir, entre els anys 708 i 710, va associar al tron el seu fill Àkhila II, i li va conferir el govern de la Tarraconense i la Narbonense. En morir Vítiza, el 710, va rebre suport d'aquestes dues zones i va ser escollit rei mitjançant la norma hereditària, però les altres províncies no el varen acceptar, ja que volien escollir un nou rei perquè no acceptaven la successió hereditària.

Així doncs, segons les fonts escrites, la noblesa contrària a la successió hereditària va fer una assemblea i escollí Roderic, duc de la Bètica. Les fonts musulmanes ens indiquen que quan morí Vítiza, els seus fills, com que eren joves, quedaren sota tutela de Requesind. Roderic, amb la força de les armes, va reprimir els partidaris de Vítiza, matà Requesind i expulsà els fills de Vítiza.

Aquests, sobretot Àkhila II, es refugià a la Tarraconense. Un text de l'autor musulmà Muhajir ens diu que Roderic va fer un cop d'estat i es va imposar als fills de Vítiza per regnar, i aquests demanaren ajuda a Tàriq: “[...] El meu pare és mort; un patrici anomenat Loderic [Roderic] ha dirigit atacs contra el nostre rei i el nostre reialme i m'ha cobert de menyspreu i d'humiliació [...]”.

Altres autors, com Ibn Idarí i Al-Razí, presenten l'acció de Roderic com una sublevació contra el rei legítim que era Àkhila II. Segons ells, en ser escollit Roderic com a rei, atacà la cort vitizana, derrotà i matà al regent, Requesind, i expulsà els fills de Vítiza. Amb això es va poder coronar com a rei.

Un cop expulsats, els fills de Vítiza es refugiaren, com he esmentat, a la Tarraconense. Roderic dominava la Bètica i la part occidental de la península (ciutats com ara Sevilla, Mèrida i Toledo), això confirmat per monedes, per la famosa inscripció de la seva tomba trobada per Alfons III i perquè els seus partidaris es van refugiar sobretot a la zona nord-oest de la península i a la zona cantàbrica, on el seu suposat cosí Pelagi es va revoltar i va crear el regne d'Astúries anys després de Guadalete. Àkhila II dominà sobretot la Tarraconense i la Narbonense i les monedes d'Àkhila II trobades en són una confirmació.

Àkhila II, en veure's més feble que Roderic, va fer servir el mètode utilitzat per reis anteriors: demanar ajuda a l'exterior. Així doncs, els germans de Vítiza, Oppas i Sisbert, es posaren en contacte amb Ceuta, amb el comte Julià, i aquests negociaren amb Tàriq l'ajuda per destronar Roderic. Hem de dir que en els textos exposats abans de Muhajir, l'autor s'equivoca en l'entrevista que fa Tàriq amb els fills de Vítiza, ja que eren realment els germans de Vítiza els que negociaven amb Tàriq.

Cap al juliol del 710, Tàriq fa incursions pel litoral i l'estret de Gibraltar amb vaixells proporcionats per Julià per explorar la zona i extreure un botí. Això anima Musà a preparar la conquesta del regne visigot. Cap a la primavera del 711 hi ha una revolta dels vascons, i Roderic hi va per combatre-la. Això ho aprofita Musà, amb ajuda de Julià i altres partidaris d'Àkhila II, per travessar l'estret.

A finals d'abril del 711 els musulmans comandats per Tàriq desembarcaren a Tarifa, segons les cròniques, amb uns 7.000 soldats berbers. Van prendre Carteia i, posteriorment, Algesires. Roderic envia una expedició comandada pel seu nebot Sanç, duc de la Bètica, però és vençut. Roderic abandona la lluita contra els vascons, baixa cap al sud per organitzar precipitadament a Còrdova un exèrcit de 40.000 homes i parteix a trobar Tàriq. D'acord amb

les cròniques, el xoc va tenir lloc a Wadi Lakkah, lloc que, segons alguns historiadors, podria situar-se a Barbate o Medina Sidonia; i, segons altres, al riu Guadalete. Un cop començada la batalla, els germans de Vítiza, Sisbert i Oppas, i els seus partidaris, que comandaven els flancs, es van separar de l'exèrcit visigot, deixant Roderic en inferioritat numèrica i tècnica contra els musulmans. Roderic va ser derrotat en la batalla de Guadalete.

Un cop mort Roderic, els musulmans començaren a conquerir el territori. Es trobaren forta resistència dels partidaris de Roderic a Écija i Astorga entre el 711 i el 713. Cap al 711/712 els musulmans ocupaven Toledo sense resistència.

Cap a mitjan 712, els invasors auxiliars dels partidaris de Vítiza, que fins llavors havien respectat les ciutats controlades per aquests, canviaren la seva actitud i també atacaren les ciutats controlades pels vitizans. Assetjaren la ciutat d'*Hispalis* (Sevilla) governada pel seu arquebisbe Oppas, germà de Vítiza, i fou ocupada per Musà. Més tard, Mèrida, ciutat controlada pels vitizans, oferí una forta resistència contra els musulmans durant mesos, moment aprofitat pels sevillans, que es revoltaren conjuntament amb Niebla i Beja. La revolta d'aquestes tres ciutats va aconseguir derrotar els sarraïns i foragitar-los. Musà envià el seu fill Abd al-Asís i aconseguí tornar a sotmetre les ciutats. Més tard, Abd al-Asís ocupà les zones de l'Andalusia oriental, on pactà el 713 amb Teodomir d'Oriola, partidari de Vítiza.

Amb això, entre el 713 i el 714, Musà veia inevitable la rendició d'Àkhila II, i va iniciar una acció diplomàtica amb ell i els seus germans perquè renunciessin al tron del regne visigot a canvi de la restitució del patrimoni de Vítiza. Segons les fonts escrites, van anar els tres fills de Vítiza a Damasc a veure's amb el califa Al-Walid, per retre submissió. Àkhila II va rebre masos i propietats a Toledo, Olmund o Alamund en va rebre a Sevilla i, finalment, Ardabast, a Còrdova. La Tarraconense i la Narbonense, el poc que quedava del regne, escolliren un nou rei, Ardó (713/714-720/721).

EL DESTÍ DE LA FAMÍLIA DE VÍTIZA DESPRÉS DE GUADALETE

Abans de passar a l'últim rei visigot, és interessant saber què va passar amb els altres fills de Vítiza. La millor font de totes es la crònica d'Ibn al-Qutiyya anomenada *Ta'rij Iftitah Al-Andalus* (història de la conquesta d'Al-Andalus). Ibn al-Qutiyya és descendent d'un dels fills de Vítiza, d'Olmund. Segons ell, quan morí Vítiza, deixà tres fills, Almund o Olmund, Ardabast i

Ròmul (Àkhila II). Olmund va tenir tres fills: Sara, Oppas que morí a Galícia, i un altre fill del qual no se'n sap el nom però sí que fou bisbe metropolità de Sevilla. Quan morí Olmund, el seu germà, Ardabast, establert a la zona de Còrdova, va prendre als seus nebots, encara petits, l'herència paterna. En vista d'aquesta situació, Sara i els seus germans van anar a Damasc per plantejar el cas al califa Hisham. Allà, aquest va fer de mediador perquè es complís el pacte establert i va donar a Sara com a marit Isa ibn Muzahim, que va ser amb ells a Al-Andalus. A Damasc, Sara va conèixer un membre de la família omeia, Abd al-Rahman ibn Mu'awiya, que el 756 acabaria sent el primer emir omeia independent d'Al-Andalus; aquell fet va ser recordat a favor de Sara, ja que va poder tenir accés al palau. Del matrimoni entre Sara i Isa ibn Muzahim nasqueren dos fills. D'un d'ells, descendiria el cronista Ibn al-Qutiyya.

Quan va enviudar, Sara, per mediació de l'emir Abd al-Rahman I (756-788), es va casar amb Umayr ibn Sa'id al-Lajmi, membre de l'exèrcit (*jund*) sirí. D'aquesta nova unió va néixer Habib ibn Umayr, de qui descendirien les importants famílies sevillanes dels Banu Hayyay i els Banu Maslama, entre d'altres.

D'Ardabast, segons Ibn al-Qutiyya, va viure poc més després d'instal·lar-se Abd al-Rahman I com a primer emir de Còrdova, alguns historiadors afirmen que va tenir com a descendent Hermenegildo Gutiérrez, que va reconquerir Coimbra i va ser comte de Porto a finals segle IX. I de Ròmul o Àkhila II, tindria com a descendents Albar i, d'aquest, Hafs ibn Albar, però es dubta ja que Al-Qutiyya tingués un fill amb aquest nom. Es creu que Àkhila II morí cap al 716. Del comte Julià ja no se n'ha sabut res més; i de Sisbert, germà de Vítiza, tampoc. L'altre germà de Vítiza, Oppas, va intentar fer de mediador amb Pelagi el 722 a Astúries, Pelagi s'hi negà i va haver-hi la batalla de Covadonga, en què els asturs derrotaren els musulmans, després, ja no se'n va saber res més. Això surt documentat en la crònica d'Alfons III en la versió Sebastianense.

Aquí exposo el que va escriure Ibn al-Qutiyya dels seus antecedents:

"[...] El darrer rei dels gots a Espanya, Vítiza, va deixar, en morir, tres fills: el gran es deia Alamund, seguit de Ròmul i després Ardabast. En morir el seu pare, encara eren petits, i es varen quedar amb la seva mare a Toledo regentant el regne [...]. De tornada a Espanya, continuaren així les coses fins que va morir Alamund, deixant una filla que es va dir Sara la Goda, i dos fills menors, un dels quals va anar a Sevilla, i l'altre, Oppas, el que va morir a Galícia. Ardabast eixamplà les seves possessions arrabassant les dels seus

nebots, pels principis del califat de Hisam, fill d'Abd al-Mailk. [Sara la Goda] es va fer construir un vaixell a Sevilla, que era la ciutat on havia fixat la seva residència el seu pare Alamund; ja que [s'ha de saber que] els mil llogarets que li van correspondre els tenia a la part occidental d'Espanya, [així com a] Ardabast li va tocar a la part mitjana, entre orient i occident de la península, i vivia constantment a Còrdova [...]”.

Com a curiositat, citaré personatges descendents de Sara la Goda i el seu destí:

- Muhammad ibn al-Qutiyya, que va viure a Medina de Zahara i va morir el 977. Va ser historiador dels primers temps dels musulmans a la península i l'autor de la *Ta'rij Ifitah Al-Andalus* (història de la conquesta d'Al-Andalus). També va ser filòleg i aficionat a la poesia.

- Hafis ibn Albar al Quty, fill de Muhammad ibn al-Qutiyya, va viure a Còrdova i és conegut per haver traduït a l'àrab els salms de David.

- Suleyman ibn Haritos al-Quty, metge i autor d'un tractat d'oftalmologia, que va ser traduït al català i del qual hi ha un exemplar a la Biblioteca Nacional de Catalunya.

ARDÓ (713/714-720/721)

Quan Àkhila II renuncià al tron visigot cap al 713-714, els nobles de la Tarraconense i Narbonense no acceptaren el domini musulmà i escolliren un nou rei, Ardó. D'aquest rei no se'n sap res, només sabem que va ser successor d'Àkhila II i que regnà set anys. Així es conserva en el *Laterculus Regum Visigothorum: Parisinus Lat. 4667*, en el qual posa el que hem esmentat abans amb Àkhila II:

“Achila regnavit annos III. Ardo Regnavit annos VII”

No tenim notícies dels documents francs, excepte dels *hispani*, visigots refugiats o fugits dels musulmans al regne franc, la donació de Girona el 785 i d'alguns magnats gots que van ser comtes d'alguns comtats catalans. Als altres regnes i comtats cristians tampoc hi ha notícies d'Ardó.

Al regne d'Astúries tampoc n'hi ha fonts (excepte d'Àkhila II i Oppas), tot i que van ser els dos regnes coetanis, Pelagi fou escollit com a rei el 718 i la batalla de Covadonga el 722; Ardó regnarà entre el 713 i el 721. Aquests dos regnes no tenien notícies l'un de l'altre per diverses possibles raons:

1. És possible que ni l'un ni l'altre sabés de la seva existència per l'ocupació musulmana, i que cadascun es pensés que eren els únics poders que resistien als musulmans.

2. Que, com que eren rivals, els uns rodriguistes i els altres vitizans, no volguessin saber-ne res. Tot i així, si haguessin tingut alguna notícia ho haurien escrit com van fer amb Àkhila II, ja que eren rivals.

3. És possible que amb el temps s'hagin perdut documents o s'hagin destruït.

Les fonts musulmanes només parlen d'Àkhila II i de la seva família, com hem vist, per exemple, en Ibn al-Qutiyya. També parlen de la conquesta, pactes entre nobles visigots, com Teodomir d'Aurariola, del comte Cassi, etc... Però no en parlen, d'Ardó, com a molt, en parlaren indirectament quan conqueriren la Tarraconense i la Narbonense.

D'Ardó es creu que podria ser un membre de la família de Vítiza i escollit per la noblesa com a successor, ja que eren partidaris de la monarquia hereditària. Va haver-hi un temps en què els investigadors van confondre Ardó amb el fill de Vítiza Ardabast, pensaven que *Ardó* era la abreviatura d'*Ardabast*. Menéndez Pidal va defensar que era així, altres autors, com Coll i Alentorn, van demostrar que no podia ser per diverses raons:

1. En el *Laterculus Regum Visigothorum*, quasi tots els noms surten no abreviats.

2. *Ardó* no presenta abreviatura.

3. El nom d'*Ardó* ja era corrent entre els visigots.

4. Ardabast, el fill petit de Vítiza ja es documenta establert a Còrdova fins al regnat d'Abd al-Rahman I (756-788), i té bones relacions amb els musulmans.

5. Si Ardó fos Ardabast, després de la conquesta hi hauria fonts documentals i historiogràfiques.

Entre l'any 713 i el 714, Musà i Tàriq ocuparen Saragossa, ciutat pertanyent al primitiu domini d'Àkhila II. Musà es troba amb el comte Cassi, governador de Tarassona, Borja i Terrer, que es convertí a l'islam. Mes tard, Al-Hurr (716-719) entre el 717-718, ocupà la resta del País Valencià i d'Aragó i la major part de Catalunya, on Tarragona i potser Empúries foren destruïdes a causa de llur resistència.

Ardó i els seus es retiraren llavors a la Septimània i convertiren en frontera els Pirineus i la línia de la Muga, amb Roses com a sistema defensiu. El successor d'Al-Hurr fou Al-Samh (719-721), entre el 720-721 ensorrà aquesta línia defensiva i ocupà el Rosselló i Narbona, on potser Ardó trobà la mort en combat. Amb Abd al-Rahman ibn Abd Allah al-Gafiqi (721-22) i Anbasa ibn Suhaym al-Kalbi (722-726) hi ha l'ocupació de la resta del domini visigòtic, que es va cloure el 725 amb l'ocupació de Carcassona i, a continuació, la de

tot el territori fins a Nimes. Amb aquest any, el 725, es conclou definitivament el regne visigot. Els musulmans continuaran la conquesta pel regne franc fins a ser aturats a Poitiers el 732 per Carles Martell. Els francs, per assegurar el seu regne, ocuparen entre el 732 i 768 el sud de la Gàl·lia amb l'ajuda de visigots refugiats, els *hispani*, i el 752 ocupen Narbona. El 751 puja la dinastia carolíngia al regne franc, i per assegurar les fronteres, intenten conquerir Saragossa, però fracassen el 778 per la desfeta de Roncesvalls. Enviaren una altre expedició amb la intenció d'arribar a l'Ebre. El Pirineu Occidental només estarà sota el poder dels francs un breu temps, fins a principis del segle IX, zones on naixeran el regne de Navarra i els comtats aragonesos. Al Pirineu oriental, el 785 els antics visigots lliuraren la ciutat de Girona a Carlemany, i el 801 els francs conqueriren Barcelona. En aquesta zona van néixer els comtats catalans, on els primers magnats, la majoria, seran visigots. Van estar sota el poder franc fins a finals del segle X.

APÈNDIX

Monedes de Roderic

S'han trobat poques monedes de Roderic, les més importants, sobretot a Toledo i Egitània. Però cal dir que, de les poques trobades, algunes són falsificacions o poden ser una còpia de la original. La còpia o falsificació es va fer entre els segles XVIII i XIX. Aquí exposo dos exemples de les seques d'Egitània i Toledo.

Tipus de moneda: **TRIENT** Metall: **OR**
 Seca: **EGITANIA** Any: **710-711**
 Anvers: **INDNE RVDERICVS RX +**
 Revers: **EGITANIA PIVS +** envoltant temple

Tipus de moneda: **TRIENT** Metall: **OR**
 Seca: **TOLEDO** Any: Còpia del segle XIX
 Anvers: **INDNE RVDERICVS Rº** + envoltant el monarca
 Revers: **TOLETO PIVS** + envoltant temple.

Monedes d'Àkhila II

Tipus de moneda: **TRIENT** Metall: **OR**
 Seca: **NARBONA** Any: 711-715
 Anvers: **·NP· INN·C ACH·LA** + envoltant el monarca
 Revers: **NARBONAPIV.S.** + envoltant temple

Tipus de moneda: **TRIENT** Metall: **OR**
 Seca: **TARRAGONA** Any: 710-713/714
 Anvers: **Nº · NH· ACHILA P+** + envoltant el monarca
 Revers: **TARRACOPIVS** + envoltant temple.

Tipus de moneda: **TRIENT** Metall: **OR**
 Seca: **TARRAGONA** Any: **710-713/714**
 Anvers: **Nº · NH · ACHILA P+** + envoltant el monarca
 Revers: **TARRACOPVS** + envoltant temple.

Tipus de moneda: **TRIENT** Metall: **OR**
 Seca: **GIRONA** Any: **710-713/714**
 Anvers: **INVH · N · ACHIL II** + envoltant el monarca
 Revers: **GERVN d APIVS** + envoltant temple.

Tipus de moneda: **TRIENT** Metall: **OR**
 Seca: **SARAGOSSA** Any: **710-713/714**
 Anvers: **INDINEACHILAREX** + envoltant el monarca
 Revers: **CESARAGVSTAPI** + envoltant temple.

Tipus de moneda: **TRIENT** Metall: **OR**
 Seca: **SARAGOSSA** Any: **710-713/714**
 Anvers: **INDINEACHILAREX** + envoltant el monarca
 Revers: **CESARAGVSTAP** + envoltant temple.

BIBLIOGRAFIA

Cròniques

Musulmanes

- Razí, Ahmad Al-. *Crónica del moro Rasis: versión del Ajbar muluk Al-Andalus de Ahmad Ibn Muhammad Ibn Musà Al-Razí, 889-995, romanzada para el Rey Don Dionís de Portugal hacia 1300 por Mahomad, Alarife, y Gil Pérez, clérigo de Don Perianes Porçel / Diego Catalán y Mª Soledad de Andrés [...] prepararon esta edición pluritextual ...* Gredos, Madrid.1974.
- Historia de la conquista de España por Abenalcotía el Cordobés*, traducció de Julián Rivera, Real Academia de la Historia, 1926.
- Dozy, R.: *Recherches sur l'histoire et la littérature de l'Espagne pendant le moyen age*, Oriental Press, 1965, vol. I.
- Ajbar Machmuâ. Colección de tradiciones. Crónica anónima del siglo XI, dada a la luz por primera vez, traduïda i anotada per Emilio Lafuente y Alcántara*, Real Academia de la Historia, 1867.
- Al-Himyari: *Kitab ar Rawd al mitar*, traducció de M. Pilar Maestro, Anúbar, 1963.

Cristianes

- Batista Rodríguez, J.J. & Blanco Silva, R. *Una crónica mozárabe a la que se ha dado en llamar Árábigo-bizantina de 741: un comentario y una traducción*, Revista de Filología de la Universidad de La Laguna 17, 1999.
- Crónica mozárabe de 754*, edició crítica i traducció per José Eduardo López Pereira, Anúbar, 1980.
- Crónicas Asturianas. Crónica de Alfonso III (Rotense y "A. Sebastián")*. *Crónica Albeldense (y "Profética")*, introducció i edició crítica de Juan Gil Fernández, traducció i notes de José L. Moralejo, estudi preliminar de Juan I. Ruiz de la Peña, Universidad de Oviedo, 1985.
- Jiménez de Rada, R. *Historia de los hechos de España*, introducció, traducció, notes i índexs de Juan Fernández Valverde, Alianza Editorial, 1989.

Llibres i revistes

- Abadal, R.D., El paso de la Septimania del dominio godo al franco a través de la invasión sarracena. 720-768, *Cuadernos de Historia de Espanya*, XIX, Buenos Aires, 1953, pàg. 5-54.
- Abadal, R.D., *Dels Visigots als Catalans: Volum 1*. Ed. 62. Barcelona. 1969.
- Aicart, F.; Nolla, J.M.; Palahí, L., *L'Església Vella de Santa Cristina d'Aro: Del monument tardoantic a l'església medieval*. Girona. 2008.
- Aventín M.; Salrach J.M., *Història Medieval de Catalunya*. Ed. UOC. Barcelona. 2004.
- Barandiaran, I., Restos visigodos en la cueva Foradada (Sarsa de Surta, Huesca),. *Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón*, IX, 1973, Saragossa, pàg. 9-48.
- Barceló, M., El rei Aquila i els fills de Vítiza: encara una altra recerca, *Micelanea Barcinonensia*, XLIX, Barcelona, 1978, pàg. 59-77.

- Blasi i Solsona, J., *Els pobles bàrbars i la Gènesi Goda de Catalunya*. Ed. El Farell. Barcelona. 2009.
- Cebrían, J.A. *La Aventura de los Godos*. Ed. La Esfera de los Libros, Historia. Madrid. 2002.
- Chalmeta, P. *Invasión e Islamización*. Ed. Mapfre. Madrid. 1994.
- Coll i Alentorn, M., *Els successor de Vítiza en la zona nord-est del domini visigòtic*. Reial Acadèmia de les Bones Lletres. Barcelona. 1971.
- Collins, R., *La España visigoda : 409-711*. Ed. Crítica. Barcelona. 2005.
- Collins, R., *La Conquista árabe: 710-797*. Ed. Crítica. Barcelona. 1991.
- Corral, Pedro del. *Crónica del Rey Don Rodrigo: crónica sarracina*. Castalia. Madrid. 2001.
- Escribano Paño, M^{av}; Fatas Cabeza, G., *La Antigüedad Tardía en Aragón*. Caja de Ahorros de la Inmaculada de Aragón. Zaragoza. 2001.
- Flórez, E., *De la Chronica de los Reyes Visigodos, intitulada vulgarmente de Vulsa*, España Sagrada, II. Madrid, 1754, pàg. 163-180.
- García Moreno, L.A., *Prosografía del Reino Visigodo de Toledo*, Madrid, 1974.
- García Moreno, L.A., *El fin del reino visigodo de Toledo: decadencia y catástrofe; una contribución a su crítica*, Madrid, 1975.
- García Moreno, L.A., *Historia de España visigoda*. Ed. Cátedra. Madrid. 2007.
- García Moreno, L.A., *La Construcción de Europa*. Editorial Síntesis, Madrid, 2001.
- Llobregat Conesa, E.A., *Teodomiro de Oriola, su vida y su obra*, Publicaciones de la Caja de Ahorros Provincial de la Diputación de Alicante, 1973.
- Menéndez Pidal, R., *Universalismo y Nacionalismo-Romanos y Germanos en Historia de España (III)*, Espasa-Calpe. Madrid, 1997 (3a edició).
- Menéndez Pidal, R., *Islam y cristiandad: España entre las dos culturas (2 volúmenes)*, edició d'Álvaro Galmés de Fuentes. Màlaga, 2001.
- Miles, G.C., *The Coinage of the Visigoths of Spain. Leovigild to Achila II*, Nova York, 1952.
- Orlandis, J., *Historia de España. La España visigótica*. Madrid. 1977.
- Palol, P., *El Bovalar (Serós, Segrià). Conjunt d'època paleocristiana i visigòtica*. Generalitat de Catalunya/Diputació de Lleida. Barcelona, 1989.
- Palol, P., *El Castrum del Puig de les Muralles de Puig Rom*. Museu d'Arqueologia de Catalunya. Girona, 2004.
- Paz Peralta, J.Á., 4. La moneda a Escribano Paño, M^{av}; Fatas Cabeza, G., *La Antigüedad Tardía en Aragón*. III. Hispanorromanos y Visigodos, CAI. Saragossa, 2001, pàg. 156-162.
- Roca Martínez, C., *El crepúsculo del reino visigodo de Toledo*, Toledo, 2001.
- Ruiz de la Puerta, F., *La Cueva de Hércules y el Palacio Encantado de Toledo*. Editora Nacional. Madrid, 1977.
- Ruiz Traperó, M., En Torno a La Moneda Visigoda. *Documenta & Instrumenta*, 1, pàg. 179-201. Madrid, 2004.
- Sánchez Albornoz, C., Dónde y cuándo murió Don Rodrigo, *Cuadernos de Historia de España*, III, 1945, pàg. 1-106.
- Sánchez Albornoz, C., *Pelayo antes de Covadonga*. Universidad de Buenos Aires. Facultad de Filosofía y Letras. Instituto de Historia Antigua y Medieval, Buenos Aires. 1955.

- Sánchez Albornoz, C., *Investigaciones sobre historiografía hispana medieval: siglos VIII al XII*. Instituto de Historia de España, Buenos Aires. 1967.
- Sánchez Albornoz, C., *Estudios críticos sobre la historia del reino de Asturias: orígenes de la nación española*. Instituto de Estudios Asturianos, Oviedo. 1972-1975.
- Sánchez Albornoz, C., *Adiciones al estudio de la Crónica del Moro Rasis*. Moneda y Crédito. Madrid. 1978.
- Sanz Serrano, R., *Las Migraciones Bárbaras y La Creación de Los Primeros Reinos de Occidente*. Editorial Síntesis, Madrid, 1995.

[Recepció de l'article: 26-2-2013]

[Acceptació de l'article:14-3-2013]

